

Cu o reputatie inca indoielnica, ocultul a inceput a-si face aparitia, din ce in ce mai frecvent, in lumea buna. Vegetarianism, spiritualitate orientala, astrologie, religii ale sinelui, pe langa o multime de alte indeletniciri similare, grupate sub generosul concept "New Age", lustruiesc astazi fatada "cunoasterii luciferice". Aflat pentru multa vreme sub focul anatemei ortodoxiei religioase, iar apoi al pozitivismului stiintific, ocultul experimenteaza, astfel, in secolul XX, trecerea de la nonconformismul "underground" la respectabilitatea "establishment"-ului. Ceea ce era infamant in atmosfera victoriana a Belle Epoque capata statut onorabil in anarhia morala, inaugurata de modernitatea democratica. Idei aflate la periferia cunoasterii acceptate dobandesc un rol proeminent in gandirea si viata unor personaje capitale pentru prezentul nostru. Iar un nume ca Helena Blavatsky devine o referinta esentiala pentru a intelege o buna parte dintr-o lume care pretinde ca trimite irationalul in derizoriu. Nu e doar consecinta lui "anything goes", ci rezultatul unei hermeneutici inverse, care citeste istoria intr-o cheie definitiv gnostica...

Aceasta transformare este analizata de regretatul istoric scotian James Webb in doua carti fascinante, "The Occult Underground" si "The Occult Establishment", aflate, din pacate sub valul uitarii.

Primul volum cartografiaza lumea excentrica si uitata a secolului XIX, in care isi dau mana spiritualismul, necromantia, culturi Mithraice, teozofia, alaturi de figuri carnavalesti precum Joseph Peladan (care in 1898 a conferentiat la Ateneul Roman), Stanlissas de Guaita, Krishnamurti si multi altii. E o intreprindere in sine interesanta si laborioasa aceasta sistematizare a "resurrectiei irationalului" (Webb), insa valoarea adaugata si forta centrala in demersul autorului stau in decelarea conexiunilor subtile prin care multe dintre figurile subculturii amintite ajung sa influenteze curentul principal si sa-i schimbe substanta. Chiar daca exilul lor din cartile de istorie s-ar putea sa fie doar temporar, iar notele de subsol in care sunt amintiti cu stanjeneala sa se amplifice, Blavatsky&co au jucat un rol semnificativ in conturarea orizontului spiritual, politic, social si artistic al modernitatii tarzii, in pofida tacerilor suspecte.

La o privire fugara, de pilda, peste boema pariziana din secolul revolutiilor, ceea ce ne izbeste, dupa cum observa James Webb, este radacina oculta din care isi trag inspiratia o pleiada de artisti rebeli. Baudelaire, Gerard de Nerval, Mallarme, Rimbaud, Huysmans, Debussy datoreaza o parte semnificativa a operei lor unor surse aflate in penumbra cunoasterii rationale. "Occult ideas were not merely in the air floating high in a rarified atmosphere, or confined to some underground sewer. They permeated the very substance which Bohemia breathed. The Artists of the Bohemia absorbed such ideas with the rest of their rebellious positions; it would be remarkable if they had not" ("The Occult Underground").

Nu ca flirtul cu demonicul s-ar fi oprit la lumea cafenelelor pariziene. Webb furnizeaza informatii consistente si revelatoare pentru a arata originile coplesitor de neortodox religioase ale unor miscari ca generatia Beat sau Hippie. In acelasi context, autorul demonstreaza de ce folosirea unor droguri ca LSD era asociata in mod limpede cu ocultul printre liderii miscarilor, care considerau, astfel, experienta obtinuta, similara celor avute de mistici si sfinti. In suma, ceea ce incercau sa gaseasca era o formula evazionista, care sa le scurteze drumul spre transcendentia.

Tot in acest context al relatiei dintre arta si ocult, un tur de forta il reprezinta descrierea miscarii Bauhaus, un curent dominat de idei functionaliste, si aflat la inceput sub comanda lui Johannes Itten, leaderul cultului Mazdazdan din Germania. Chiar si dupa plecarea lui Itten, irationalul a continuat sa isi faca simtita prezenta in Bauhaus.

Potrivit lui Webb, intreaga "cultura" moderna este dominata copios de o structura ideologica gnostica, iar exemplificarile sale nu lasa loc de indoiala.

Occult establishment

Scris de Ninel Ganea

Luni, 30 Septembrie 2013 23:20

Daca, insa, inamorarea fatala de ocult a Artistului nu mai are poate puterea de a surprinde, devenind, intrucatva, moneda curenta, nu acelasi lucru se poate spune despre ecloziunea cunoasterii interzise in luminile onorabile ale politicii si (pseudo)stiintei. "The Occult Establishment" se ocupa cu o minutiozitate uneori deconcentranta de acest fenomen mult prea ignorat, iar rezultatele nu dezamagesc.

De pilda, unul dintre capitolele cele mai spectaculoase ale cartii demonstreaza legatura indelebila dintre ariosofie si consolidarea antisemitismului modern. In aceasta poveste, Helena Blavatsky joaca un dublu rol. In primul rand, "The Secret Doctrine" ofera o justificare spiritualista pentru orice tip de atitudine rasista, pentru ca, in sistemul lui Madame, omenirea nu experimenteaza doar o evolutie individuala, ci si una in termeni de colectivitati, o transformare rasiala intr-o drama cosmica. Insa evidenta ne indica, conform Doctrinei Secrete, existenta in acelasi timp a unor neamuri ramase in urma pe scara evolutiei, incapabile de transformare, si care vor "muri in obedienta fata de legea naturala". De aici si pana la o lectura antisemita sau rasista nu este cale lunga. In fine, tot de numele lui Blavatsky, mai precis de o teozoafa, Yuliana Glinka, discipola a maestrei cu origini iudaice si agent secret pentru Ohrana, se leaga diseminarea "Protocoalelor Inteleptilor Sionului", o facatura cu un ecou considerabil nu doar in epoca, ci mai ales in posteritatea Afacerii Dreyfuss.

Tot in acest context, trebuie amintita si analiza nazismului printr-o grila de interpretare oculta, oferita de altfel, chiar de corifeii miscarii. Astfel, pe la inceputul anului 1942, in timp ce Himmler ii marturisea lui Martin Bormann ca a inceput sa devina "foarte religios", acesta il asigura ca lucurile au stat intotdeauna la fel. Prin "religios" Himmler intelegea, desigur, un tip de cunoastere si mod de viata oculte. Dar originile, si mai putin falimentul miscarii, ies in evidenta pentru ceea ce autorul numeste "illuminated politics". Personaje decisive pentru evolutia spirituala si politica a tanarului Hitler si a nazismului, precum Dietrich Eckart, Gottfried Feder si Alfred Rosenberg, se aflau sub influenta covarsitoare a ocultismului, fiind si membrii ai Thule Society. Ulterior, odata cu preluarea puterii, accentele mistice s-au mai estompat, insa ele nu au fost trecute niciodata categoric sub obroc, iar lideri ca Himmler sau Rudolf Hess, atras in Marea Britanie de maestrul Crowley, aveau un pedigree ocult incontestabil.

"The possibilities should by no means be ruled out that Hitler, Himmler and Rosenberg did want to put into practice some of their more occult beliefs; that Hitler did see his new order as the next step in evolution, that Rosenberg did believe that his Myth could persuade people to study Meister Eckhart and submerge themselves in the Volk. As for Himmler, his vision of reality was quite obviously far removed from that of the rationalist universe".

Occult establishment

Scris de Ninel Ganea

Luni, 30 Septembrie 2013 23:20

Tot de spatiul german, mai precis de cel austriac, se leaga arheologia radacinilor oculte ale psihanalizei freudiene. Daca in cazul lui Carl Jung legatura dintre ocult si psihologia inconscientului era demult foarte clara, in ceea ce-l priveste pe autorul "Interpretarii viselor", conexiunile nu sunt atat de evidente, ba dimpotriva, daca ne gandim doar la antropologia materialista, folosita de Freud. Totusi, dupa cum demonstreaza Webb, exista o relatie ascunsa, care nu se rezuma doar la metoda si obiective, ci tine in mare parte de mediul populat de ocultisti, din care rasare Freud. Pe tot parcursul traiectoriei sale intelectuale, inventatorul psihanalizei cade inevitabil sub influenta ideilor oculte. Si asta deoarece psihanaliza reprezenta, la sfarsitul sec. XIX, o cunoastere situata in afara academiei, pentru ca mai tarziu sa devina o traducere intr-un limbaj acceptabil stiintific a unor teorii in voga pentru ocultismul vremii. "Alliance and cooperation between analysts and occultists might thus appear both plausible and promising", declara, la un moment dat, Freud.

O alta pista investigata cu succes de Webb priveste legatura dintre ocult si educatie, autorul demonstrand exemplar originea indoielnica a unor sisteme educative ca Waldorf sau Montessori. In visele utopice ale ocultistilor, educatia joaca un rol decisiv deoarece copiii sunt mostenitori paradisiului si, in acelasi timp, reprezinta o analogie pentru evolutia spirituala a umanitatii. "The outcome...is the New Child, a superior being, giving promise of a New Humanity, with powers of mind and spirits hitherto unsuspected" (Maria Montessori).

Fara a stirbi vreun pic din stralucirea materialelor si legaturilor decelate de Webb, cred, totusi, ca volumele sale dedicate ocultului sufera in argumentul lor principal, si anume cel al fracturii in rationalismul sec XIX, urmat de redescoperirea traditiilor oculte. Este imposibil sa argumentezi ca modernitatea tarzie incepe sa oficializeze, cu pasi decisivi, relatia cu o cunoastere interzisa (moda diversilor guru, reabilitarea catarilor, etc) inasa ramane o chestiune discutabila in ce masura Occidentul a subcris, de-a lungul timpului, cu toata convingerea la linia oficiala a ortodoxiei religioase si stiintifice. Fara a lua in calcul diversele miscari eretice medievale, animate de un spirit similar celui ocultist, dupa cum remarca chiar Webb, pe urmele lui Norman Cohn, merita amintite aici, totusi, frecventele transgresiuni speculativ-oculte intreprinse de un Newton, Descartes, Leibniz sau Bacon, reprezentanti inconfundabili ai traditiei rationaliste, ceea ce sugereaza un fir subteran al ocultismului chiar in debutul modernitatii. De asemenea, flirturile contemporane ale unor oameni de stiinta respectabili (Pauli, Tesla) cu domeniul ocultului aduc ilustrari suplimentare, iar "The Occult Establishment" nu ar fi pierdut nimic, daca ar fi continuat o discutie necesara despre legatura dintre stiinta moderna si cunoasterea interzisa.

Tot in acelasi context al imposibilitatii de a trasa o linie de demarcatie intre underground/establishment, ar trebui amintite momentele de glorie ale rationalismului in politica: Revolutia Franceza si cea Americana. Ambele evenimente, simbolice pentru modernitate, sunt jalonate de figuri desprinse cu predilectie din zona societatilor oculte. Sa amintim doar de Benjamin Franklin si apartenenta sa la celebrul Hellfire Club, a carui deviza era "do what thou

Occult establishment

Scris de Ninel Ganea

Luni, 30 Septembrie 2013 23:20

wilt”, o apoftegma preluata cu succes de Crowley si devenita, prin intermediul culturii pop, un rezumat al ideilor morale contemporane. Sau de visele milenariste ale lui Thomas Jefferson. Samd.

La acelasi capitol al scaderilor ar trebui amintita si sectiunea dedicata ocultismului rus, unde Webb lasa sa se intrevada o intelegere superficiala a ortodoxiei. Astfel, istoricul scotian il gratuleaza intr-un loc pe Ioan de Kronstad cu atributul de guru, desi nu-i contesta sfintenia. Iar in alta parte, Webb considera, probabil pe urmele lui Bulgakov, ca, din punct de vedere al traditiei ortodoxe, varietatea speculatiilor teologice reprezinta o realizare semnificativa, ceea ce este pur si simplu neadevarat.

Insa toate aceste note false nu pot sterge contributiile remarcabile ale unei cercetari intreprinse pe un teren virigin si nu lipsita de pericole. Marturie sta inclusiv sinuciderea autorului la varsta de 34 de ani.